

Ks. prof. zw. dr hab. Henryk Skorowski
Kierownik Katedry Socjologii Regionalizmu i Miasta
w Instytucie Socjologii UKSW w Warszawie

RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ
Mgr. Karoliny Wandy Rutkowskiej, pt. „Regionalizm łowicki w okresie
Polski Ludowej”, Łódź 2018,
napisanej pod kierunkiem prof. dra hab. Andrzeja Lecha oraz promotora
pomocniczego dra Damiana Kasprzyka
na Wydziale Filozoficzno - Historycznym Uniwersytetu Łódzkiego
Łódź 2018

1. Przedmiot i tytuł rozprawy

Zasadniczym zagadnieniem rozprawy jest analiza regionalizmu w Polsce Ludowej. Czyni to Autorka w odniesieniu do bardzo charakterystycznego i dynamicznego w swej istocie regionalizmu łowickiego. Mówi o tym już na początku wstępu swojej pracy: „Prezentowana dysertacja jest próbą bilansu aktywności regionalistycznej łowiczian w okresie Polski Ludowej”/s.3/. Dodaje przy tym, że szczególnym przedmiotem analiz uczyniła ona działalność organizacji społecznych, instytucji państwowych oraz indywidualne przejawy troski o dobro małej ojczyzny, jakie można było zaobserwować w Łowiczu i okolicach w latach 1945-1989 /s.3/. Oznacza to, że rozprawa mgr K. Rutkowskiej wpisuje się w sposób oczywisty w nurt badań regionalnych. Już w tym miejscu widać wyraźnie, że Autorka rozprawę regionalizm traktować będzie jako ruch społeczny nawiązując w ten sposób do tradycji francuskiej.

Ma doktorantka bowiem pełną świadomość różnorodności postrzegania tego zjawiska.

W procesie badawczym przyjęła Autorka główną tezę, a mianowicie, że regionalizm łowiecki był zjawiskiem istniejącym także w okresie Polski Ludowej. W weryfikacji tej głównej tezy miały pomóc odpowiedzi na tezy cząstkowe ujęte w osiem pytań: jak w tym okresie czasu kształtowało się życie społeczno – kulturalne regionu?; jaki wpływ na działalność regionalistyczną miały zmiany społeczno – polityczne?; jaki wpływ na aktywizację mieszkańców miały organizacje społeczne tworzone w okresie Polski Ludowej?; jaka rolę w aktywności ludzi odgrywały oświata i kultura?; czy w działalności regionalistycznej przeważały czynniki związane z kulturą ludową czy dziejami Łowicza i okolic?; które z przejawów regionalizmu były w tym czasie akceptowane i wspierane przez władze?; na ile w tym okresie realizowano zasadę personalizmu regionalistycznego?; w jaki sposób społeczność Łowicza i regionu odbierały inicjatywy regionalistów? /s.7-8/ We wstępie uzasadnia także mgr Rutkowska ważność podjętego problemu.

W tym miejscu podkreślić należy, że Autorka podejmuje zagadnienie interesujące, aktualne i jakościowo ważne w sferze naukowych dociekań, ale także praktycznych rozstrzygnięć. Ukazanie tego problemu jest zagadnieniem o istotnym ciężarze gatunkowym. Zaznaczyć przy tym należy, że jest to nie tylko zagadnienie naukowo i praktycznie ważne ale także nowatorskie. Nie ma dotychczas w literaturze naukowej całościowego ujęcia tego problem. Mamy więc do czynienia z zagadnieniem nie tylko interesującym, aktualnym i naukowo ważnym, ale także nowatorskim. W tym sensie jest to bez wątpienia zagadnienie godne rozprawy doktorskiej. Jako recenzent nie zgłaszam żadnych zastrzeżeń do problemu rozprawy ani jego sformułowania w tytule rozprawy.

2. Baza źródłowa i bibliografia

W badaniach dotyczących zasadniczego problemu musiała Autorka posłużyć się odpowiednią bazą źródłową i bibliograficzną. Charakteryzuje ją mgr Rutkowska dość obszernie we wstępie swojej dysertacji między innymi stwierdzając: „Podstawę ustaleń faktograficznych rozprawy stanowią źródła archiwalne, informacje pochodzące z opublikowanych opracowań dotyczących Łowicza i okolic, które odnoszą się do interesujących mnie zagadnień oraz źródła wywołane, stanowiące relacje z działalności regionalistycznej w latach 1945-1989”/s.8/. Całość bibliografii dzieli Autorka na: źródła archiwalne, dokumenty, opracowania, prasę, strony internetowe, inne.

Jest sprawą oczywistą, że dobór literatury jest w jakimś sensie przywilejem Autorki dzieła. Konieczne jest jednak uwzględnienie najważniejszych opracowań w zakresie poruszanej problematyki. Autorka wywiązała się z tego zadania dobrze. Ogólnie należy podkreślić, że Autorka wykonała znaczącą i uczciwą pracę dotyczącą nie tylko odpowiedniego zestawu szeroko rozumianej dokumentów i literatury, ale także gruntownej analizy. O dobrej analizie świadczy bowiem faktyczne jej wykorzystanie w rozprawie.

W kontekście bibliografii zgłosić należy jedną uwagę. Dotyczy ona samego podziału bibliografii. Wydaje się, że należało z działu opracowania wyodrębnić dwa działy. Nie wszystkie umieszczone tam publikacje mają takie samo znaczenie dla pracy. W związku z tym wyodrębniłbym publikacje bezpośrednio związane z poruszonym problemem regionalizmu łowickiego i ten dział nazwał np. literaturą przedmiotu oraz te, które nie dotyczą bezpośrednio poruszanego zagadnienia i ten dział nazwał np. literatura uzupełniająca. Trudno bowiem na tej samej płaszczyźnie kwalifikować: Kryściak, Towarzystwo Przyjaciół Łowicza i Ziemi Łowieckiej i Kamińska, Funkcje pedagogiki społecznej.

Pierwsza publikacja bezpośrednio wiąże się z omawianym regionalizmem łowickim, druga zaś niewiele ma z tym wspólnego. Wyodrębnił bym zatem dział: źródła, dokumenty, literatura przedmiotu, literatura uzupełniająca itp.

3. Metody

Metody użyte w pracy poprawne. Pisze o nich Autorka rozprawy we wstępie „Rozprawa doktorska ma charakter interdyscyplinarny; poruszający zagadnienia z pogranicza antropologii kulturowej, historii i socjologii. W związku z tym zastosowałam różne metody badań. Wykorzystałam grupę tzw. badań niereaktywnych, polegających na analizie zachowań społecznych, przy jednoczesnym niewpływananiu na te zachowania. Metodę tę wykorzystałam do jakościowej analizy treści zawartych w dokumentach archiwalnych, opracowaniach, czy artykułach prasowych...Drugą metodę zastosowaną przez mnie dla uzyskania materiałów badawczych była metoda wywiadu standaryzowanego” /s.10-11/.

Metody te miały pozwolić Autorce rozprawy z jednej strony dokonać dogłębnej analizy określonego uprzednio materiału źródłowego, z drugiej zaś syntezy omawianego problemu. Trzeba przyznać, że mgr Rutkowska jest wierna przyjętym metodom nie tylko w zasadniczych elementach, ale także w szczegółach.

4. Konstrukcja rozprawy

Konstrukcja rozprawy podporządkowana jest głównemu założeniu badawczemu. Praca składa się z 5 rozdziałów. Pierwszy z nich /s. 13-89 / jako rozdział wprowadzający poświęcony jest wyznacznikom kulturowym regionu i początkom regionalizmu łowickiego. W r. II /s. 90-113/ ukazano próby

odrodzenia regionalizmu w nowych warunkach ustrojowych . Rozdział III /s. 114-142/ dotyczy zagadnienia upaństwowienia regionalizmu w latach 1948 – 1956. Rozdział IV /s. 143-248/ poświęcony został regionalizmowi łowickiemu w warunkach realnego socjalizmu. Całość analiz kończy r. V /s. 249-270/ mający charakter próby oceny dorobku regionalizmu łowieckiego w okresie Polski Ludowej.

Dociekania Autorki rozpoczyna wstęp, w którym postawiony jest cel rozprawy, scharakteryzowane źródła, metody i jej struktura. Pracę zamyka zakończenie zawierające przypomnienie głównych tez rozprawy i wniosków wynikających z przeprowadzonych analiz.

W tym miejscu należy postawić zasadnicze pytanie, czy konstrukcja rozprawy jest logiczna i czy poszczególne rozdziały, zawarte w nich paragrafy wyczerpują problem analizowany z rozprawie?

Odpowiedź winna być pozytywna. W obecnej konstrukcji jest wyraźnie zarysowana logika. Nie ulega bowiem wątpliwości, że wszystkie omawiane w poszczególnych rozdziałach problemy badawcze silnie ze sobą korespondują. Można zatem jednoznacznie stwierdzić, że praca w swej strukturze jest jasna i logiczna. Poszczególne rozdziały i zawarte w nich paragrafy: mieszczą się w sformułowanym temacie, wyczerpują problem postawiony w temacie i są logicznie ułożone. Jako recenzent zgłaszam jedną uwagę, która jest raczej propozycją nie negującą zasadniczej logiki układu pracy. Osobiście pozostawiłbym rozdział pierwszy w obecnym układzie natomiast z drugiego i trzeciego zrobiłbym jeden rozdział. Obecny bowiem drugi jest bardzo „dietetyczny” i mógłby stanowić pierwszy paragraf rozdziału drugiego a resztę treści rozdziału trzeciego. W ten sposób rozdział drugi byłby „godny” nie tylko objętościowo zarówno dla rozdziału pierwszego jak i obecnego czwartego. Nie wiem także czy poświęcać osobny rozdział na ocenę dorobku regionalizmu. Treści tego rozdziału mogą być doskonałym zakończeniem rozprawy, które nie będzie zwykłym podsumowaniem, ale rzeczywistym wkładem Autorki w

rozwój nauki o regionalizmie. W obecnym bowiem układzie zakończenie jest tak „dietetyczne”, że aż nie godne rozprawy doktorskiej. Powyższe sugestie nie są jednak negacją podstawowej logiki pracy.

5. Ocena rozprawy

W niniejszej opinii trudno silić się na ukazanie pełnej treści rozprawy doktorskiej mgr K. Rutkowskiej, a tym bardziej ustosunkować się do poszczególnych tez. Musi wystarczyć ogólne zapewnienie o istotnej wartości naukowej i poznawczej przedstawionych w niej analiz, syntez i końcowych wniosków. Aprobując całość przemyśleń Autorki należy zwrócić uwagę na kilka kwestii:

- Treść wstępu do rozprawy zawiera sygnalizację wszystkich wymaganych kwestii, a więc: podprowadzenie pod problem, postawienie problemu, charakterystykę bazy źródłowej, omówienie metody i struktury dysertacji. Wstęp jest zatem bardzo dobry merytorycznie.

- Pierwszy rozdział dotyczy zagadnień wyznaczników kulturowych regionu i początków regionalizmu łowieckiego. Oceniam go pozytywnie.

- Bardzo ciekawe są analizy drugiego rozdziału dotyczące próby odrodzenia regionalizmu w nowych warunkach ustrojowych. Jak wspomniano można je włączyć w całość rozdziału trzeciego. W kontekście tego rozdziału chciałbym postawić Autorce pytanie: co było największą stratą w kulturze tego czasu?

- Wysoko oceniam analizy trzeciego rozdziału dotyczące upaństwowienia regionalizmu. Chciałbym Autorce postawić pytanie w kontekście tego rozdziału: jaką rolę odegrała liturgia Kościoła w zachowaniu tradycji kulturowej regionu?

- Interesujące są analizy rozdziału czwartego dotyczące regionalizmu łowickiego w warunkach realnego socjalizmu. Chciałbym Autorkę zapytać o rolę polityczną regionalizmu łowickiego w okresie stanu wojennego.

- Za bardzo cenną uważam próbę ukazanie i oceny dorobku regionalizmu łowieckiego w ostatnim rozdziale. Mógłby on stanowić także bardzo dobre zakończenie rozprawy. I tym razem chciałbym zapytać, co Autorka uważa za największe osiągnięcie regionalizmu łowieckiego w Polsce Ludowej?

- Autorka robi wprowadzenia i podsumowania każdego paragrafu w poszczególnych rozdziałach. Szkoda, że nie ma krótkich wprowadzeń i podsumowań poszczególnych rozdziałów.

6. Wniosek końcowy

W podsumowaniu podkreślić należy, że recenzowana rozprawa stanowi interesujący krok w kierunku problematyki naukowo ważnej. Praca jest nowatorska, merytorycznie dobra. Metody w niej użyte poprawne. Wywód logiczny. Język naukowo poprawny. Autorka wykazała się ogólną wiedzą teoretyczną w danej dyscyplinie naukowej, oryginalnością rozwiązania problemu naukowego, umiejętnością pisania pracy naukowej. Dlatego wyrażam przekonanie, że rozprawa mgr. Karoliny Rutkowskiej spełnia wymagania stawiane rozprawie doktorskiej i może być podstawą do dalszych etapów przewodu celem nadania jej Autorowi stopnia naukowego doktora.

Ks. prof. dr hab. H. Skorowski

Warszawa 17 VI 2018